

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přírodovědecká fakulta
Katedra demografie a geodemografie

Nový reprodukční režim: česká specifika v kontextu evropských trendů

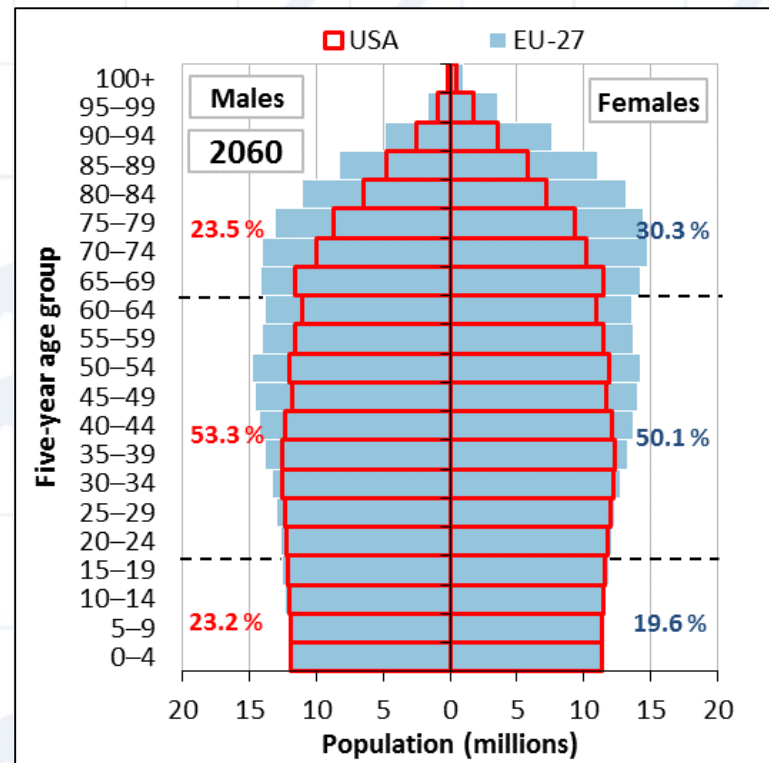
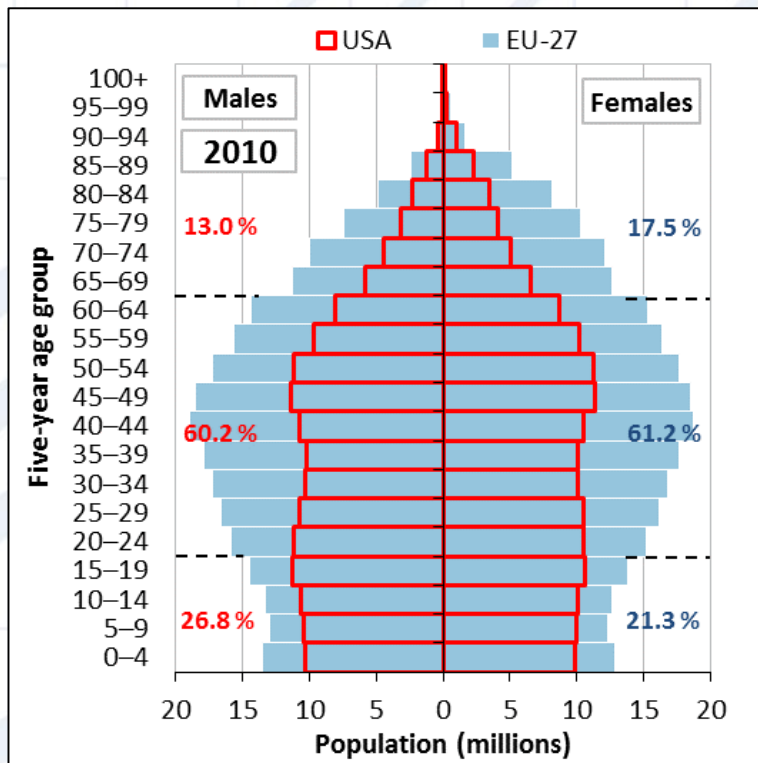
Habilitační přednáška

RNDr. Jiřina Kocourková, Ph.D.

Praha, 12. května 2016

Současným problémem vyspělých zemí je demografické stárnutí

Data source: United Nations (2015): World Population Prospects: The 2015 Revision

KOCOURKOVÁ, J., ŠÍDLO, L., NOVÁK, M., SÝKORA, L. 2016. Growing gap in population dynamics, closing gap in population size and structure: the European Union and the United States compared. *Erdkunde* (v recenzi) [IF=0,512]

Nový reprodukční režim v Česku

- **Reprodukční režim** = ustálené charakteristiky reprodukčního chování
  - Kolik a kdy mají lidé děti
  - Strukturální odlišnosti (vzdělání, rodinný stav, apod.)
  - Podmíněnosti a důsledky
- **Nový reprodukční režim** – formování od počátku 90. let
  - Nízká plodnost pod úrovní prosté reprodukce
    - klesá podíl dvoudětných rodin a roste podíl jednodětných rodin a bezdětných
  - Přejít od časného k pozdnímu modelu plodnosti
    - Roste průměrný věk matek
  - Zvyšuje se věková heterogenita zakládání rodin
  - Zvyšuje se diferenciací podle sociálního statusu
    - Roste mimomanželská plodnost
    - Zvětšují se rozdíly v úrovni a časování plodnosti podle vzdělání
  - Změny v přístupu k plánovanému rodičovství
    - Zvyšuje se prevalence spolehlivých metod antikoncepce
    - Klesá umělá potratovost
  - Změny v reprodukčním zdraví
    - Roste využívání asistované reprodukce

Struktura prezentace

1. Nízká úroveň plodnosti
2. Plánované rodičovství
3. Pozdní model plodnosti
4. Výzvy rodinné politiky

1. Nízká úroveň plodnosti

Výzkumné cíle:

1. Objasnit **příčiny** dosavadních **trendů plodnosti** a odhadnout budoucí vývoj
2. Zhodnotit **realizaci plánovaného počtu dětí** na základě dat z výzkumu populačního klimatu

Výzkumná otázka:

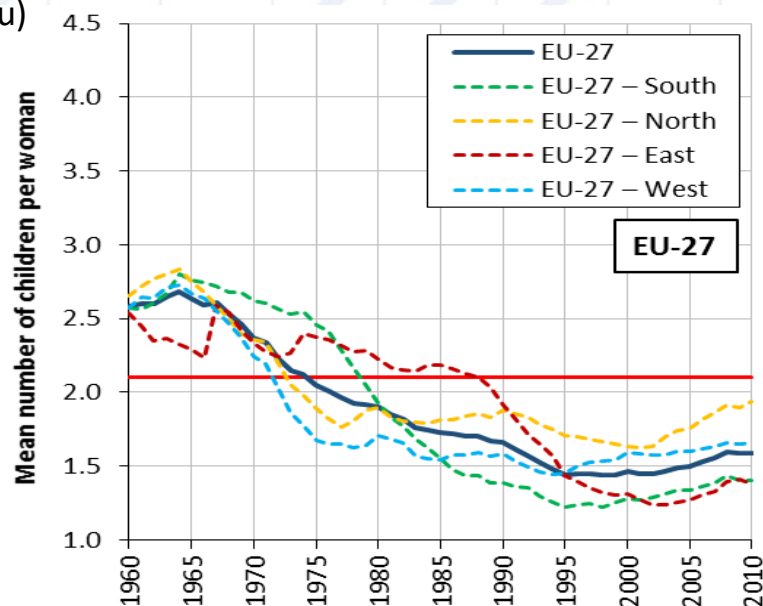
Zůstane **nízká plodnost** trvalým reprodukčním modelem Česka?

- **KOCOURKOVÁ, J.** and **ŠŤASTNÁ, A.** 2016. Low fertility in the Czech Republic: the effect of tempo or quantum of childbearing? *Journal of Family Issues* (v recenzi). [IF=1,269]
- **KOCOURKOVÁ, J., ŠÍDLO, L., NOVÁK, M., SÝKORA, L.** 2016. Growing gap in population dynamics, closing gap in population size and structure: the European Union and the United States compared. *Erdkunde* (v recenzi). [IF=0,512]
- **POLESNÁ, H.** and **KOCOURKOVÁ, J.** 2016. Je druhý demografický přechod stále relevantní koncept pro evropské státy? *Geografie*. [IF=0,558]

Pokles plodnosti pod úroveň prosté reprodukce

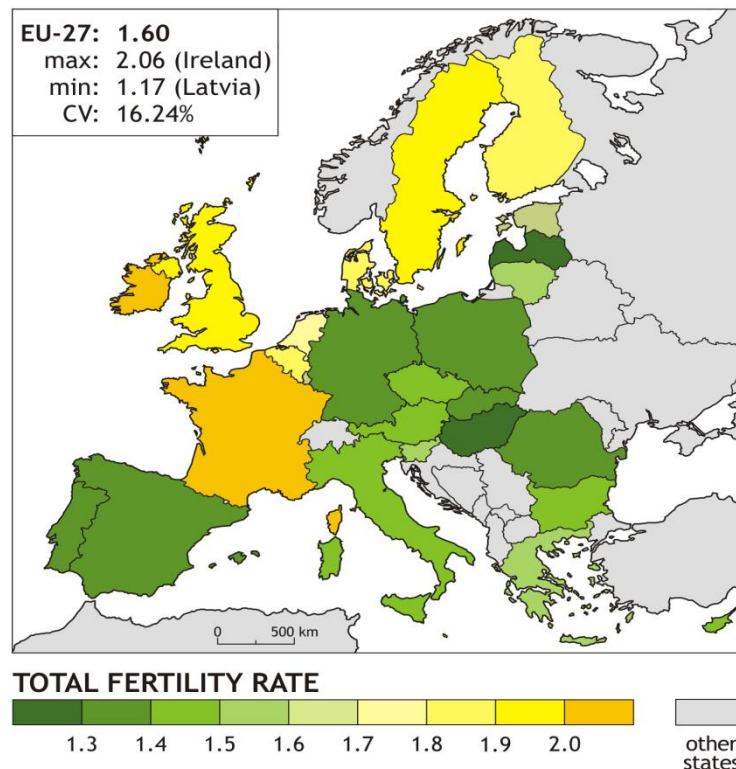
Úhrnná plodnost (průměrný počet živě narozených dětí na 1 ženu)

Teoretické koncepty vysvětlující nízkou plodnost:

1. **Demographic revolution** (Coale 1973, Pavlík 1998)
2. **Second demographic transition** (van de Kaa 1987, Lesthaeghe 2010)
3. **Postponement transition** (Kohler et al. 2002)
„Lowest low fertility“ – úhrnná plodnost < 1,3
4. **Economic crisis** (Billingsley 2010)
5. **Gender revolution** (England 2010, Goldscheider et al. 2015)

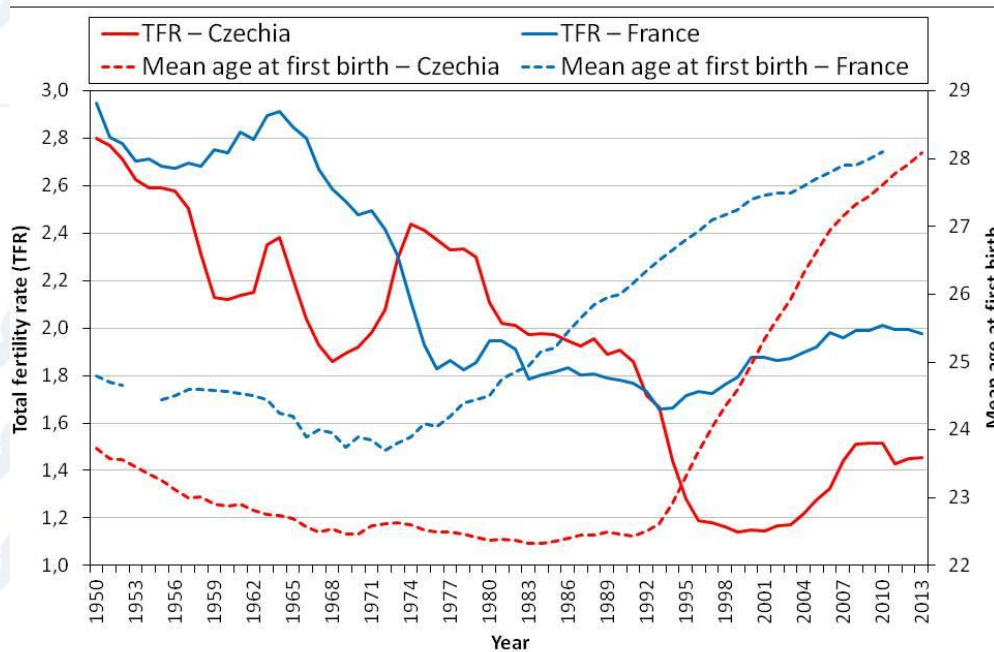
Regionální diferenciace států EU-27 podle úhrnné plodnosti v roce 2010

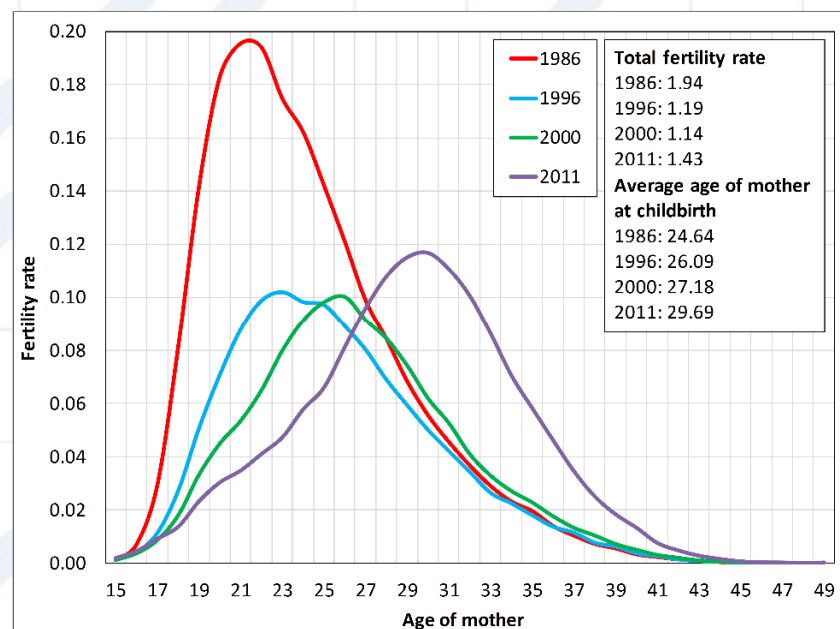
KOCOURKOVÁ J., ŠÍDLLO L., NOVÁK M., SÝKORA L. 2016. Growing gap in population dynamics, closing gap in population size and structure: the European Union and the United States compared. *Erdkunde* (v recenzi). [IF=0,512]

Odklad plodnosti do vyššího věku v Česku po roce 1990

Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při narození prvního dítěte

Míry plodnosti podle věku ženy v Česku: srovnání 1986, 1996, 2000 a 2011

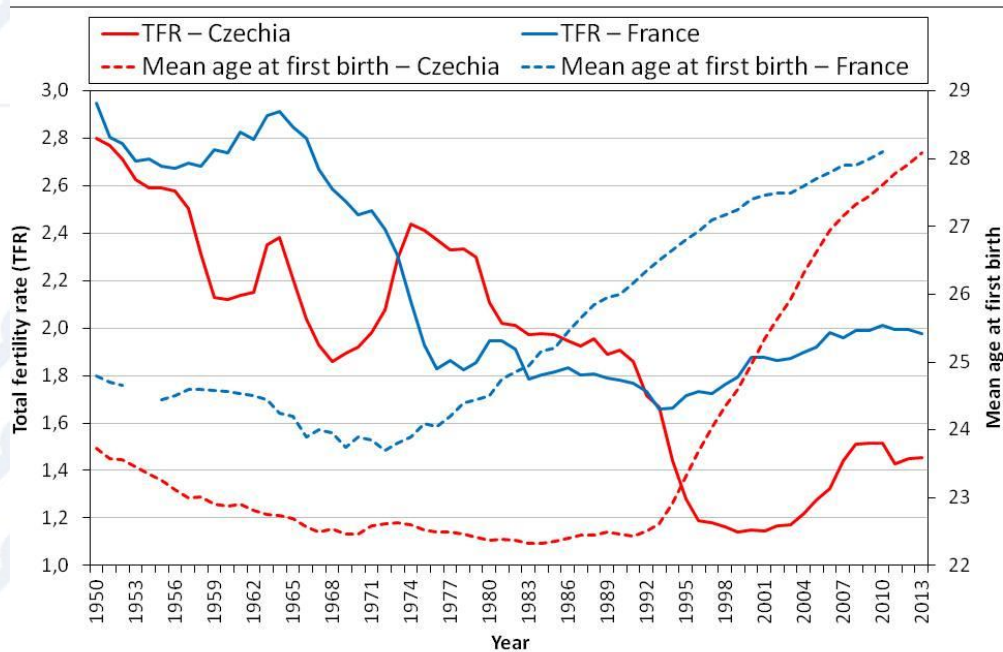

KOCOURKOVÁ, J. and ŠTASTNÁ, A. 2016. Low fertility in the Czech Republic: the effect of tempo or quantum of childbearing? *Journal of Family Issues*. (v recenzi) [IF=1,269]

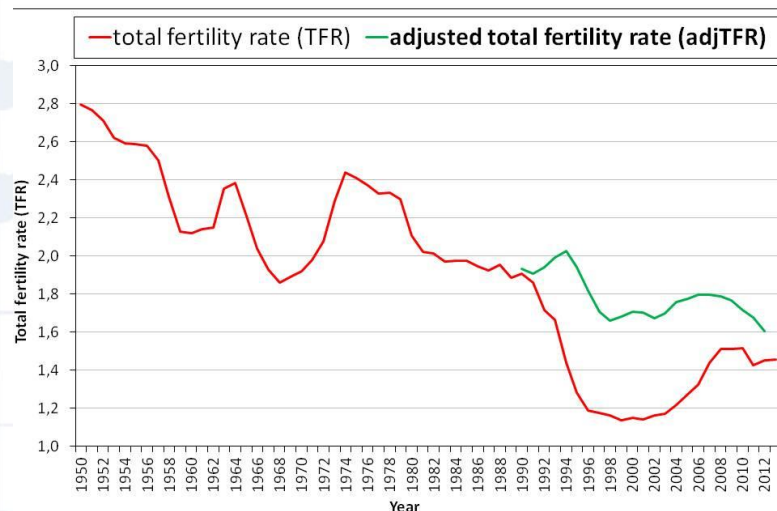
KOCOURKOVÁ J., KONEČNÁ, H., BURCIN, B., KUČERA, T. 2015. How old is too old? A contribution to the discussion on age limits for ART access. *Reproductive BioMedicine Online*, 30, 482-492. [IF=3,015]

Vývoj úhrnné plodnosti v Česku po očištění od vlivu časování

Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při narození prvního dítěte

Česko: porovnání TFR s adjTFR

KOCOURKOVÁ, J. and ŠŤASTNÁ, A. 2016. Low fertility in the Czech Republic: the effect of tempo or quantum of childbearing? *Journal of Family Issues* (v recenzi). [IF=1,269]

tempo-adjusted TFR (Bongaarts-Feeney 1998):

$$adjTFR(t) = \sum_i adjTFR_i(t)$$

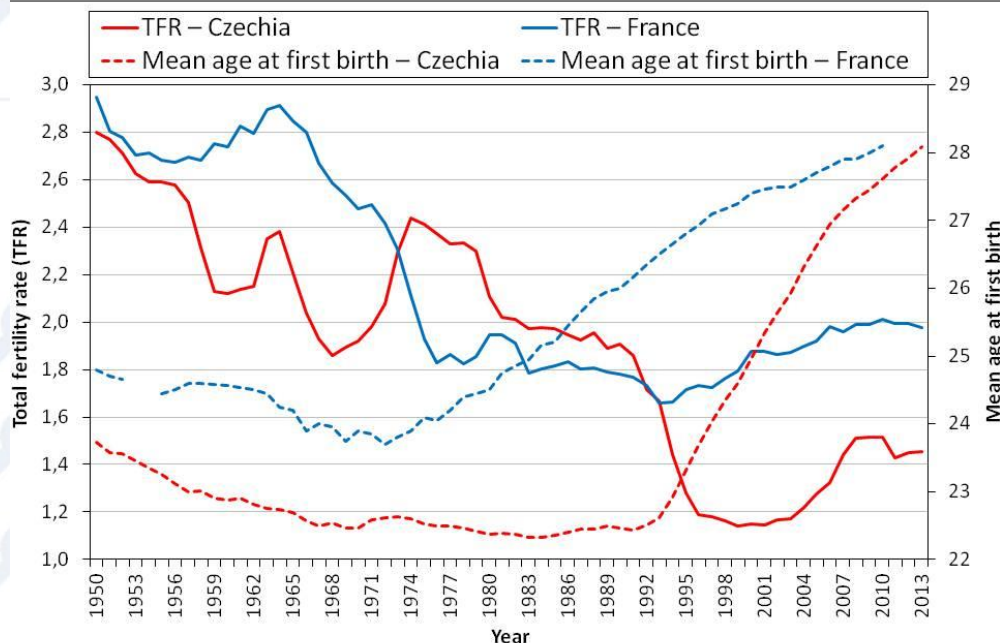
$$adjTFR_i(t) = \frac{TFR_i(t)}{(1 - r_i(t))}$$

$$r_i(t) = \frac{MAB_i(t+1) - MAB_i(t-1)}{2}$$

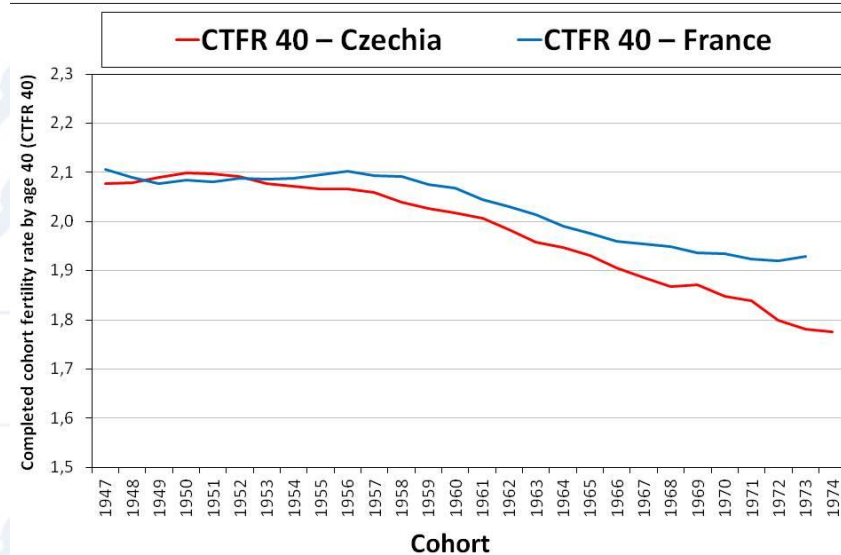

Vývoj kohortní plodnosti žen do věku 40 let v Česku a ve Francii

Úhrnná plodnost a průměrný věk žen při narození prvního dítěte

Plodnost podle generací do věku 40 let: srovnání Česko a Francie

KOCOURKOVÁ, J. and ŠTASTNÁ, A. 2016. Low fertility in the Czech Republic: the effect of tempo or quantum of childbearing? *Journal of Family Issues* (v recenzi). [IF=1,269]

Nižší úroveň plodnosti v Česku:

- rychlejší odklad plodnosti do vyššího věku (tempo effect)
- nižší konečný počet dětí (quantum effect)

Odkládání a rekuperace plodnosti v Česku po roce 1990 analýza podle „Basic benchmark modelu“

Kumulovaný pokles plodnosti do věku dna:

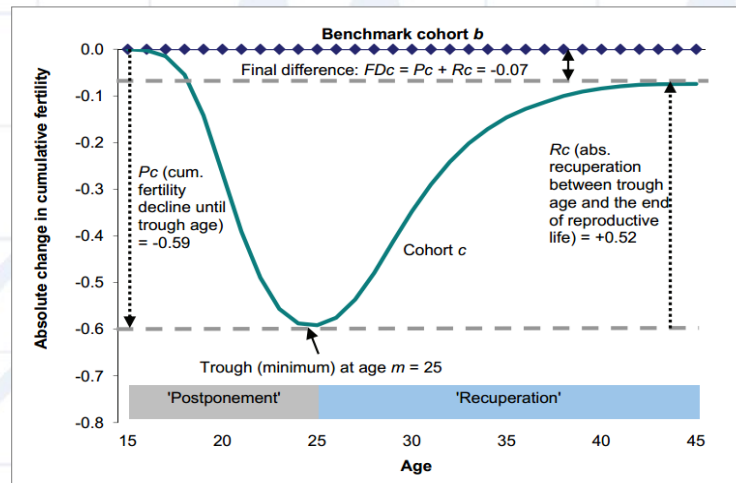
$$P_c = \sum_{x=12}^m [f_c(x) - f_b(x)] = F_c(m) - F_b(m)$$

Absolutní zvýšení plodnosti mezi věkem dna a věkem 40(50) let

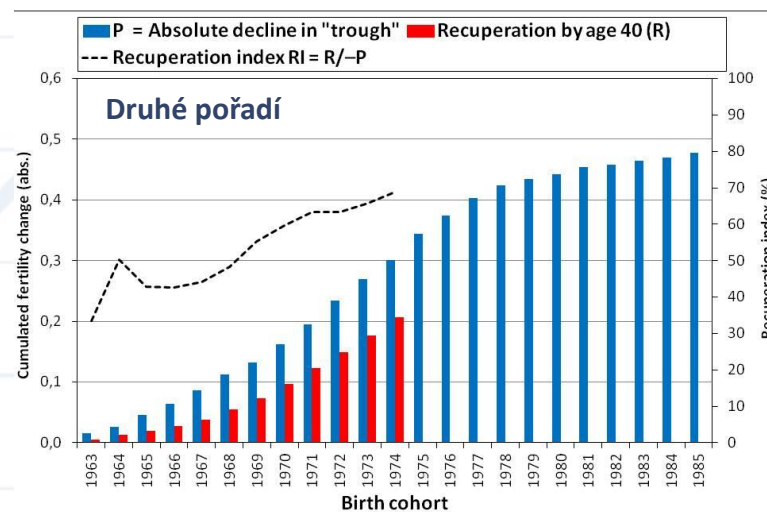
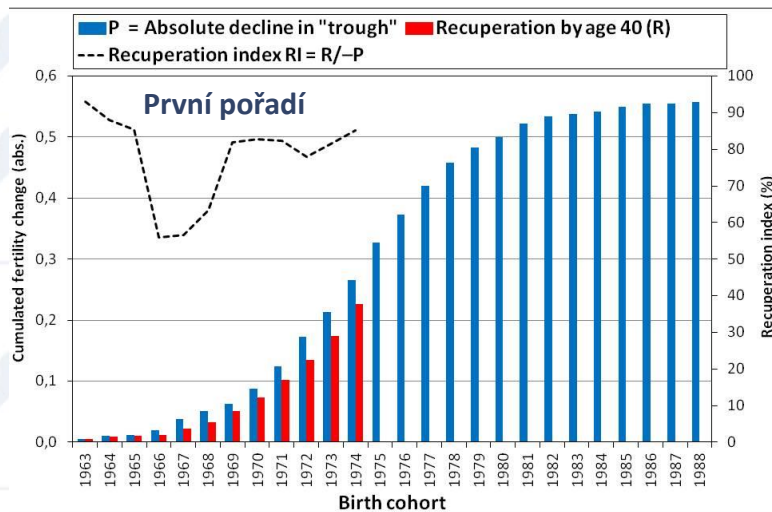
$$R_c = \sum_{x=m}^{50} [f_c(x) - f_b(x)] = CTFR_c - CTFR_b - P_c$$

Kompensace odložené plodnosti ve vyšším věku žen, tzv. Index rekuperace

$$RI_c = \left(\frac{R_c}{-P_c} \right)$$

Source: Sobotka et al. (2011)

Výzkum populačního klimatu (PPA II, GGS1 a GGS2) from the „fertility gap“ to „fertility intentions“

1. Zjišťování, kolik si lidé přejí mít děti

Fertility (child) gap (potenciál zvýšení plodnosti)
= rozdíl mezi realizovaným a chtěným počtem dětí
(Chesnais 1999, Goldstein et al. 2003)

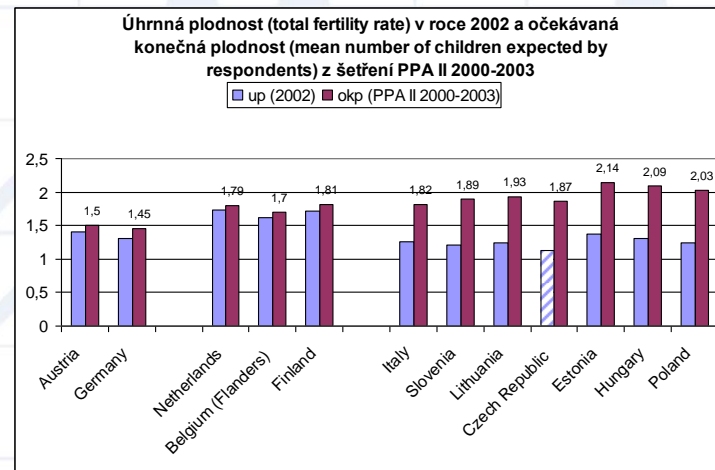
Low fertility trap (past nízké plodnosti)
= úhrnná plodnost nižší než 1,5
(Lutz and Skirbekk 2005, McDonald 2008)

EU dokumenty:

- EC (2005) Green paper Confronting demographic change: a new solidarity between the generations
- EC (2006) 571 The demographic future of Europe – from challenge to opportunity
- European Parliament's resolution for the demographic future of Europe (2008)

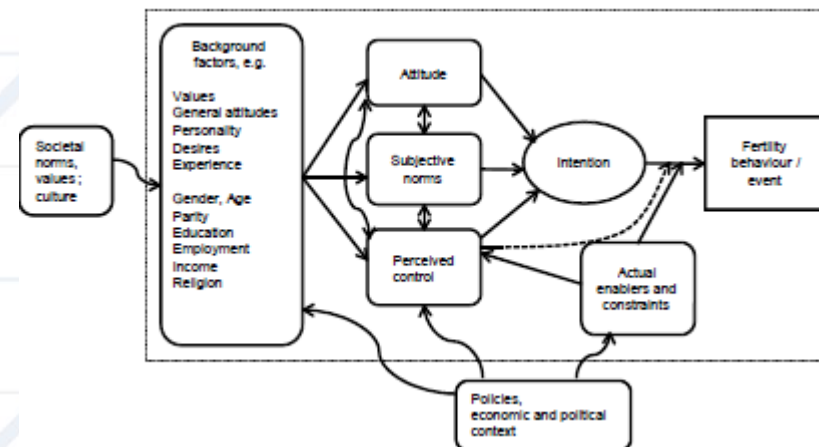
2. Zkoumání realizace krátkodobých reprodukčních záměrů

„Theory of planned behaviour“
(Fishbein and Ajzen 2010, Klobas 2011)

KOCOURKOVÁ, J. 2006. Populační klima a rodinná politika v České republice po roce 1989 v evropském kontextu. *Dizertační práce.*

A Theory of Planned Behaviour model of fertility decision making

Realizace plánu mít dítě mezi roky 2005 a 2008

hodnocení na základě panelových dat

Fertility outcomes of the initial childbearing intentions in 2005 to have a child in the next three years

	Fertility outcomes	Number of children in 2005			All
		0	1	2+	
Czech Republic	Intentional parents	27.5	37.0	15.6	29.9
	Postponers	54.3	29.6	31.3	42.1
	Abandoners	18.1	33.3	53.1	28.1
	All	100	100	100	100
	N	138	108	32	278
	Fertility outcomes	Number of children in 2005			All
		0	1	2+	
France	Intentional parents	41.6	52.6	42.0	44.5
	Postponers	48.3	23.4	16.8	35.7
	Abandoners	10.1	24.0	41.2	19.8
	All	100	100	100	100
	N	327	154	119	600

Data source: GGS 2005 and 2008, panel data

Note: „**Intentional parents**“ – intended to have a child within next three years and successfully realized this intention, „**postponers**“ – intended to have a child within next three years but failed and maintained their intention to have a child at the second wave, „**abandoners**“ – intended to have a child within next three years but failed and abandoned their intention (Spéder & Kapitány 2009)

KOCOURKOVÁ, J. and ŠŤASTNÁ, A. 2016. Low fertility in the Czech Republic: the effect of tempo or quantum of childbearing? *Journal of Family Issues* (v recenzi). [IF=1,269]

Šance mít dítě mezi 2005 a 2008 podle věku a počtu dětí výsledky modelu binární logistické regrese

Realization of intentions to have a child: odds ratios predicting having a child between 2005 and 2008

		Czech Republic			France		
		B	Exp(B)	p	B	Exp(B)	p
Age of women ^(a) in 2005	Age 18-24 (ref.)		1			1	
	Age 25-29	1.128	3.09	<0.05	1.152	3.17	<0.001
	Age 30-34	0.644	1.90	0.320	0.886	2.43	<0.01
	Age 35-45	0.603	1.83	0.497	-0.042	0.96	0.920
Number of children	Childless (ref.)		1			1	
	1 child and more (CR)/ 1 child (FR)	1.047	2.85	0.139	1.662	5.27	<0.001
	2 children and more				0.489	1.63	0.508
Interaction Age* Number of children	Age 25-29 * 1 child and more (CR) / 1 child (FR)	-0.561	0.57	0.490	-1.077	0.34	0.079 *
	Age 30-34 * 1 child and more (CR) / 1 child (FR)	-1.428	0.24	0.110	-1.451	0.23	<0.05 **
	Age 35-45 * 1 child and more (CR) / 1 child (FR)	-1.483	0.23	0.208	-2.047	0.13	<0.01 ***
	Age 25-29 * 2 children				-0.659	0.52	0.432
	Age 30-34 * 2 children				-0.888	0.41	0.274
	Age 35-45 * 2 children				-1.286	0.28	0.168

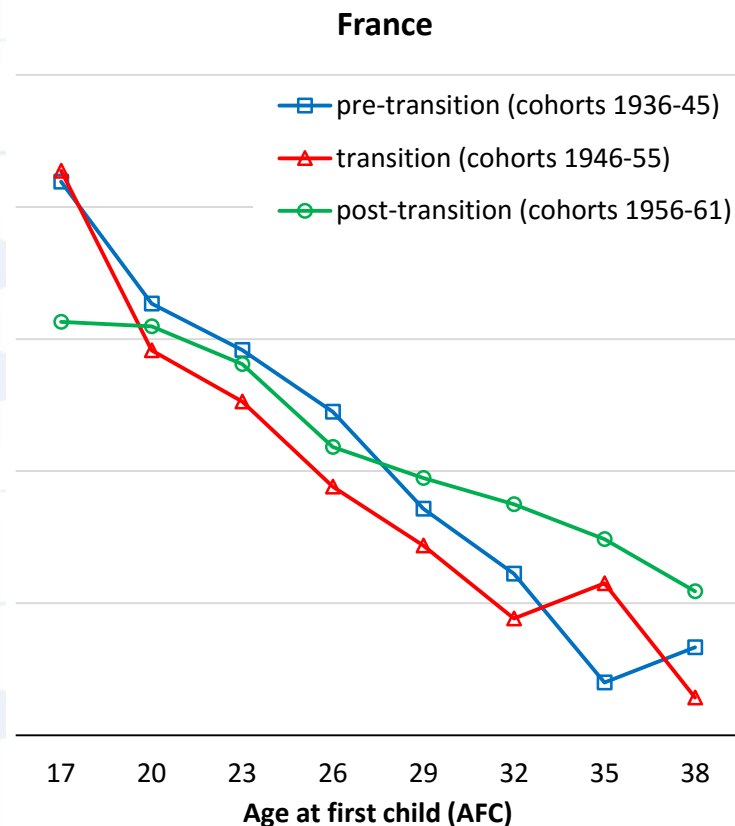
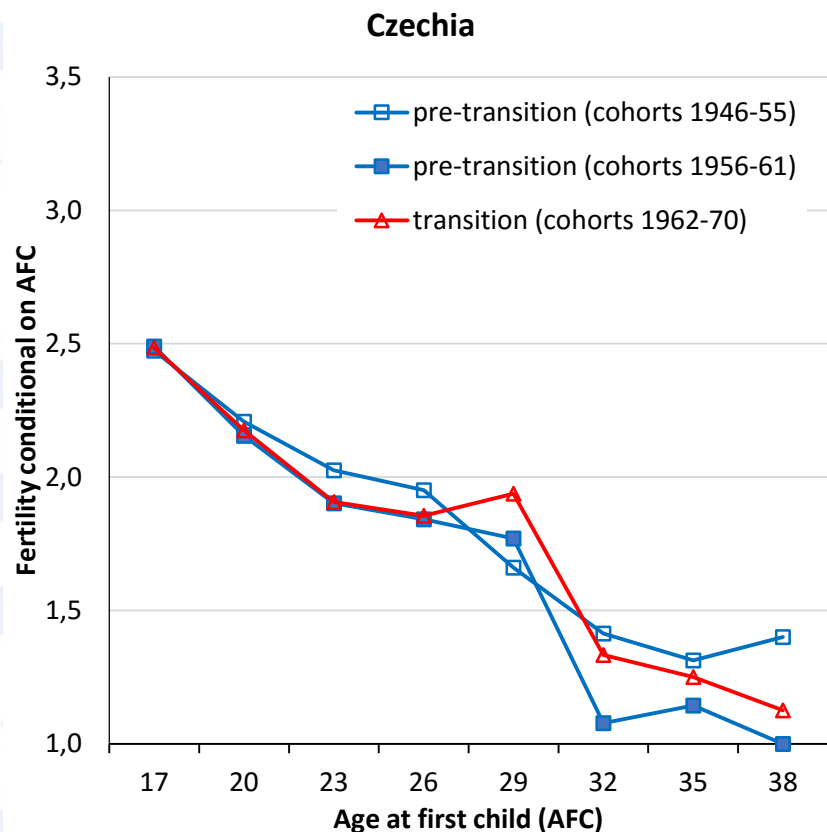
Control variables: Gender, Intentions, Change in partnership status, Education, Gender division of roles in household care

* Odds ratio computed from the B coefficients as follows: $\text{Exp}(1.152+1.662-1.077) = \text{Exp}(1.737) = 5.68$; ** Odds ratio computed from the B coefficients as follows: $\text{Exp}(0.886+1.662-1.451) = \text{Exp}(1.097) = 3.00$; ***Odds ratio computed from the B coefficients as follows: $\text{Exp}(0.886+1.662-1.451) = \text{Exp}(1.097) = 0.65$. Data source: GGS 2005 and 2008, panel data; Note: Binary logistic regression model. Only female respondents and male respondents with a partner aged 18-45 who intended to have a child within next three years.

KOCOURKOVÁ, J. and ŠŤASTNÁ, A. 2016. Low fertility in the Czech Republic: the effect of tempo or quantum of childbearing? *Journal of Family Issues*. (v recenzi) [IF=1,269]

Hodnocení rekuperace plodnosti z dat výběrového šetření

Completed fertility rates conditional on age at first child by cohorts

Source: French GGS 2005 and Czech GGS 2008, own computation; Note: The age at first child on the x-axis are collapsed into three-years groups, the middle of the interval is plotted on the x-axis (17 stands for the age interval 16-18 etc.); Calculation: see Castro (2015)

KOCOURKOVÁ, J. and ŠŤASTNÁ, A. 2016. Low fertility in the Czech Republic: the effect of tempo or quantum of childbearing? *Journal of Family Issues*. (v recenzi) [IF=1,269]

Nízká úroveň plodnosti – výsledky

Výzkumné cíle:

1. Objasnit příčiny dosavadních trendů plodnosti a odhadnout budoucí vývoj
  - **Vliv odkladu plodnosti do vyššího věku ztrácí vliv** na úroveň plodnosti.
  - Současná nízká úroveň plodnosti je daná především **nízkou mírou rekuperace plodnosti druhého pořadí**.
  - Konečná **plodnost „tranzitních“ generací** pravděpodobně **klesne** k úrovni 1,7.
2. Zhodnotit realizaci plánovaného počtu dětí na základě dat z výzkumu populačního klimatu

Výrazně nižší míra realizace krátkodobých reprodukčních záměrů v Česku oproti Francii svědčí o **méně příznivých podmínkách pro reprodukci**

Výzkumná otázka:

Zůstane nízká plodnost trvalým reprodukčním modelem Česka?

Nemusí, pokud se zvýší kompenzace odkladu plodnosti druhého pořadí

2. Plánované rodičovství

Výzkumný cíl:

1. Analýza změn v metodách plánovaného rodičovství po roce 1990
2. Zhodnocení role moderní antikoncepce při formování modelu pozdní plodnosti

Výzkumná otázka:

Přebírá populace Česka charakteristiky interrupčního chování populací v Západní Evropě?

KOCOURKOVÁ, J. and FAIT, T. 2011. Changes in contraceptive practice and the transition of reproduction pattern in the Czech population. *European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 16, 161-172. [IF=1,620]

KOCOURKOVÁ, J. and FAIT, T. 2009. Induced abortions: Still important reproduction loss in the Czech Republic? *Neuroendocrinology Letters*, 30, 1, 111-118. [IF=1,456]

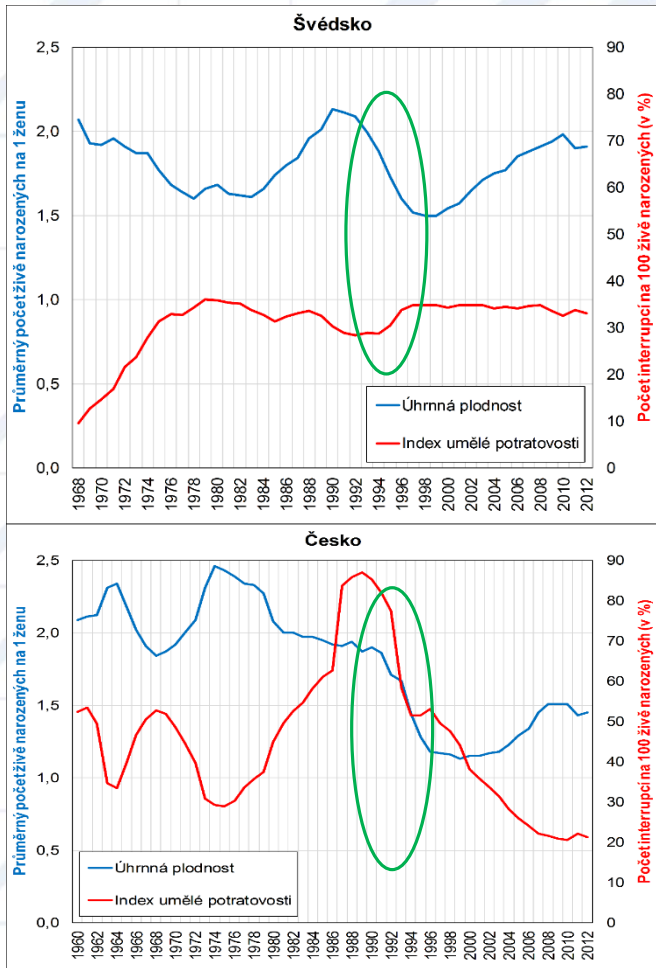
KOCOURKOVÁ, J. 2016. Relationship between abortion and contraception: a comparative socio-demographic analysis of Czech and Slovak populations. *Women & Health* (v tisku). [IF=1,354]

KOCOURKOVÁ, J., PACHLOVÁ, T., BURCIN, B. 2016. Is there a threshold in legal abortion? Comparison of OECD countries with liberalised abortion laws. *Journal of Biosocial Science* (v recenzi). [IF=1,260]

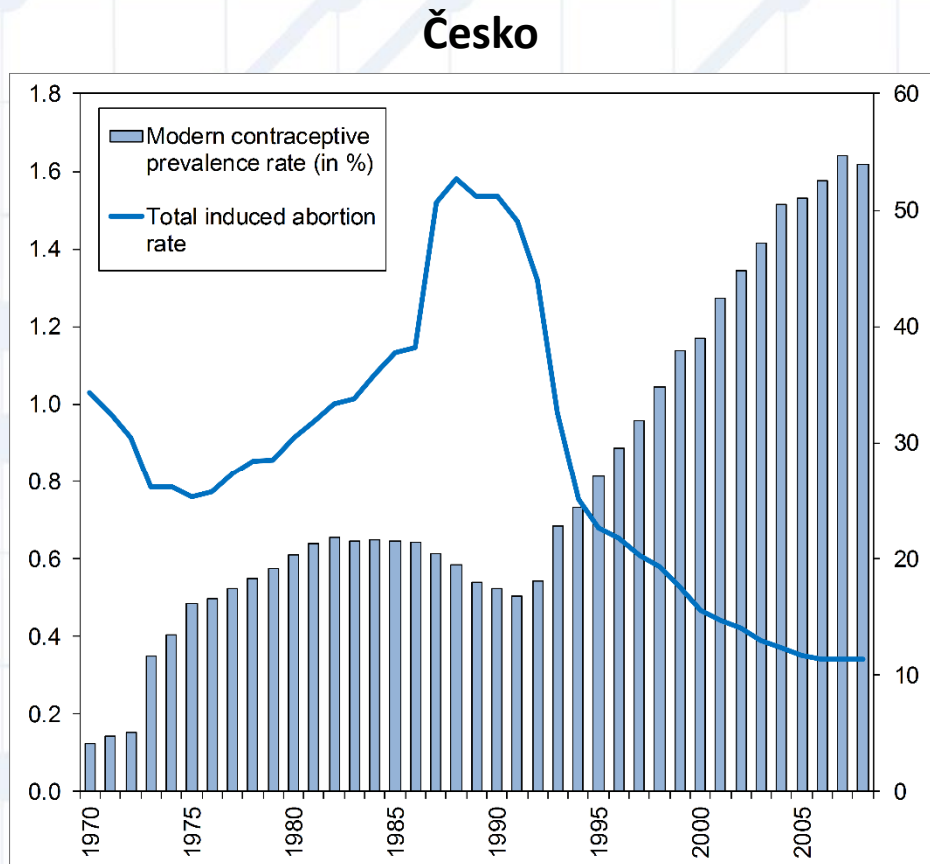
KOCOURKOVÁ, J. 2016. Cross-country variation in the use of pills and IUD in Eastern Europe: Findings from nine countries. *Contraception* (v recenzi). [IF=2,336]

Úhrnná plodnost, umělá potratovost a prevalence antikoncepce

KOCOURKOVÁ, J., PACHLOVÁ, T., BURCIN, B. 2016. Is there a threshold in legal abortion? Comparison of OECD countries with liberalised abortion laws. *Journal of Biosocial Science* (v recenzi). [IF=1,260]

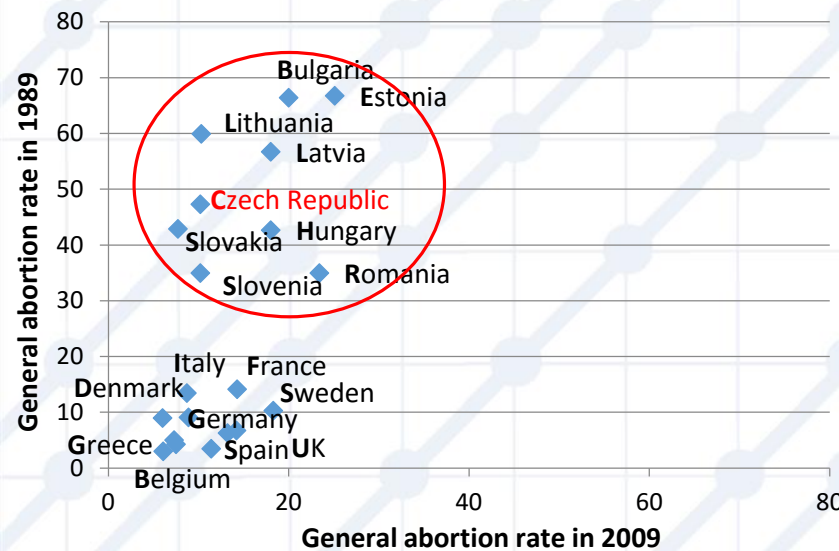

KOCOURKOVÁ, J. and FAIT, T. 2011. Changes in contraceptive practice and the transition of reproduction pattern in the Czech population. *European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*, 16, 161-172. [IF=1,620]

Patříme do Východní Evropy?

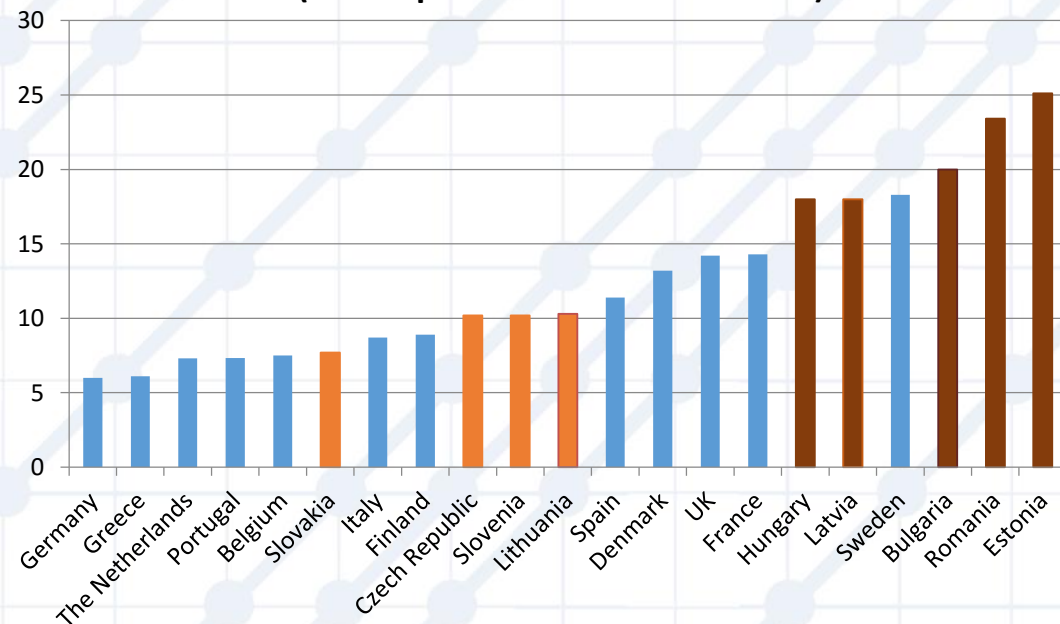
Minulostí ano, v současnosti nikoliv

Rozložení států podle míry umělé potratovosti v letech 1989 a 2009

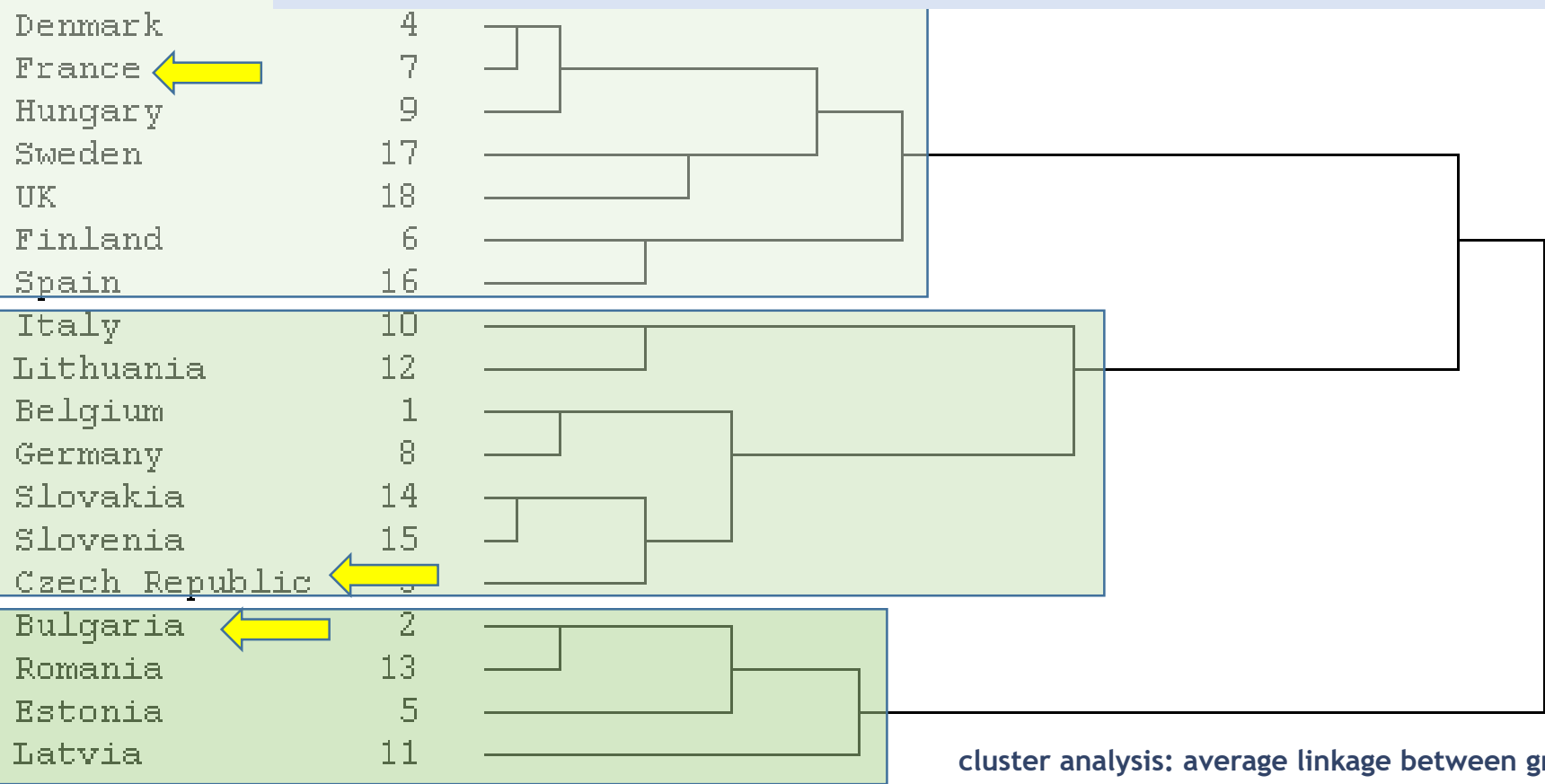
Kocourková, J. Cross-national variations in birth control of Europeans: divergence or convergence? European population conference, June 25-39, 2014, Budapest.

Míry umělé potratovosti v roce 2009 (interrupce na 1000 žen 15–49 let)

Typologie zemí EU podle úrovně a struktury umělé potratovosti a antikoncepční prevalence

- Variables:
1. Abortions per 1000 women aged 15-49 (2009)
  2. Contraceptive prevalence rate of modern methods (latest available data)
  3. Percentage of pregnancies ended with an abortion among women aged 15-19 (2009)
  4. Share of abortion rates at the age 20-24 to 25-29 (2009)
  5. Abortions per 100 live births of women aged 35-44 (2009)

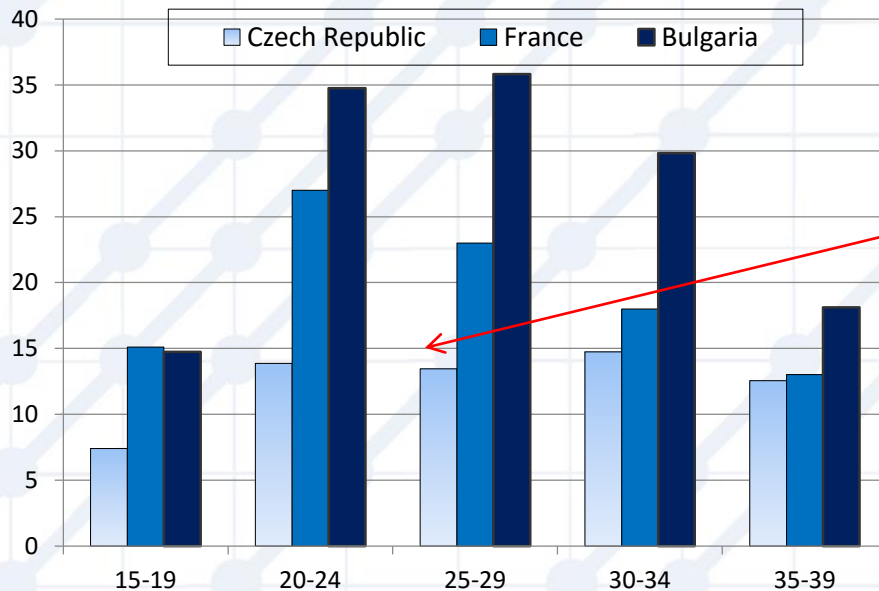

cluster analysis: average linkage between groups

Tři modely kontroly plodnosti

Česko se odlišuje od Východní i Západní Evropy

Age-specific induced abortion rates in 2009
(induced abortions per 1000 women)

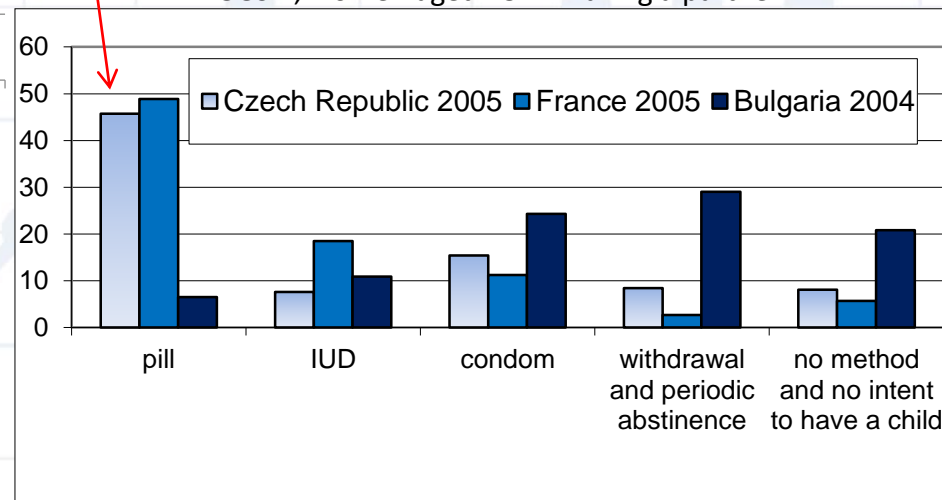

Kocourková, J. Cross-national variations in birth control of Europeans: divergence or convergence? European population conference, June 25-30, 2014, Budapest.

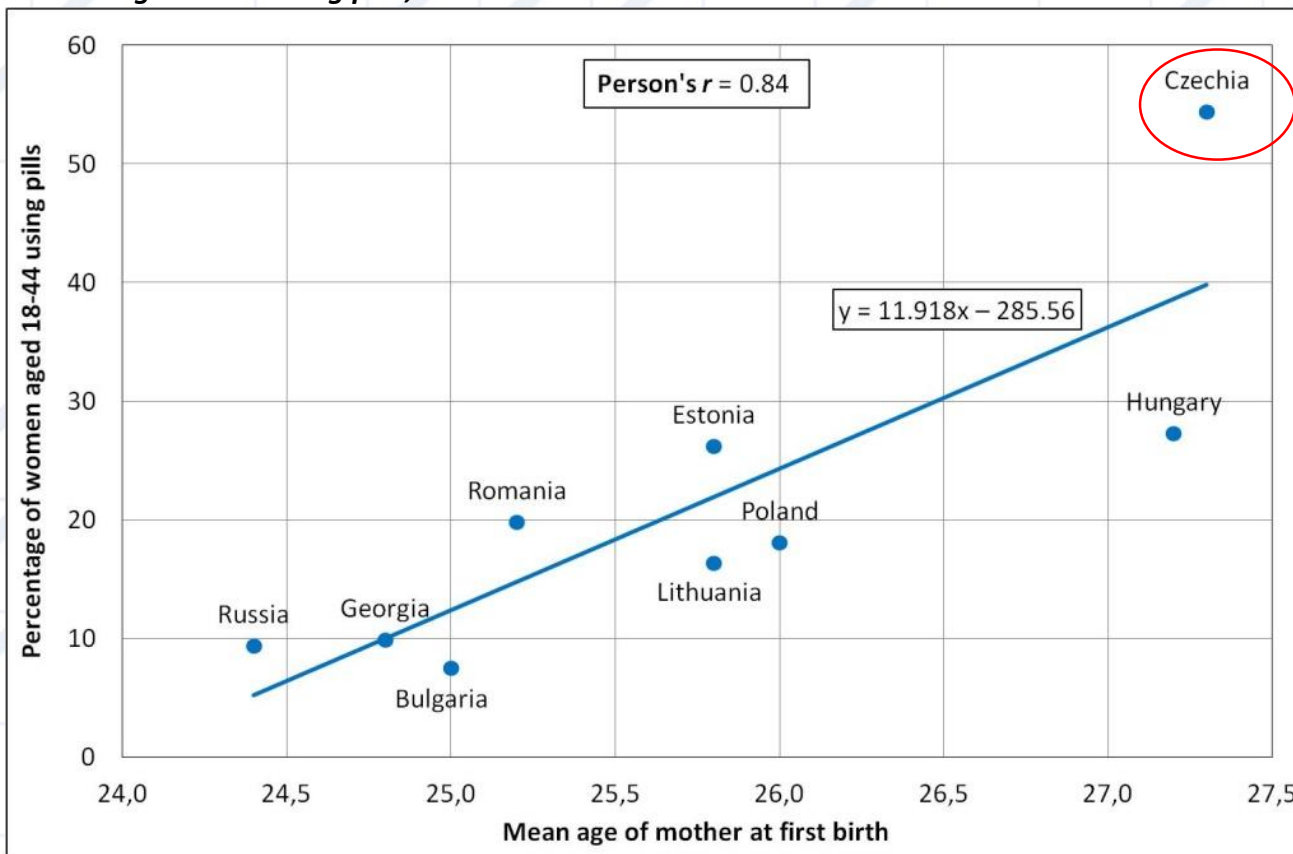
Česko

Percentage distribution of women by method of contraception, GGS 1, women aged 18-44 having a partner

Moderní antikoncepce a formování pozdního modelu plodnosti

Eastern European countries by mean age of mothers at first birth (2008) and percentage of women aged 18-44 using pills, 2005-2008

Data sources: European Demographic Data Sheet, GGS1, GGS2

KOCOURKOVÁ, J. 2016. Cross-country variation in the use of pills and IUD in Eastern Europe: Findings from nine countries. *Contraception* (v recenzi). [IF=2,336]

2. Plánované rodičovství – výsledky

Výzkumný cíl:

1. Analýza změn v metodách plánovaného rodičovství po roce 1990
  - Prudký pokles úrovně **umělé potratovosti** na úroveň **nižší** než je v některých **západoevropských státech**.
  - Prudký nárůst prevalence **moderní antikoncepce** na úroveň **obvyklou** pro **západoevropské státy**.
2. Zhodnocení role moderní antikoncepce při formování modelu pozdní plodnosti
Růst prevalence moderní antikoncepce **umožňuje** také **formování modelu pozdní plodnosti**. Potvrzuje se, že „**antikoncepční revoluce**“ je důležitým předpokladem **druhého demografického přechodu**.

Výzkumná otázka:

Přebírá populace Česka charakteristiky interrupčního chování populací v Západní Evropě?

Populace Česka **nepřebírá** charakteristiky **interrupčního chování** typické pro některé západoevropské země, např. Švédsko, Francii a Velkou Británii.

3. Pozdní model plodnosti

Výzkumné cíle:

1. Zhodnocení **příčin a důsledků** odkladu plodnosti do vyššího věku
2. Zkoumání **postojů rodičů a dětí** k zvyšujícímu se věku při zakládání rodiny v kontextu výhod a rizik

Výzkumné otázky:

1. Liší se **optimální věk** ženy při zakládání rodiny od **skutečného věku**?
2. Přispívá **využívání ART** ke **zvyšování věku matky** při narození prvního dítěte?

KOCOURKOVÁ, J., BURCIN, B. and KUČERA, T. 2014: Demographic relevancy of increased use of assisted reproduction in European countries. *Reproductive Health*, 11, 37. [IF=1,616]

KOCOURKOVÁ J. and FAIT, T. 2009b. Can increased use of ART retrieve the Czech Republic from the low fertility trap? *Neuroendocrinology Letters*, 30, 6, 739-748. [IF=1,456]

KOCOURKOVÁ, J., KONEČNÁ, H., BURCIN, B. and KUČERA, T. 2015. How old is too old? A contribution to the discussion on age limits for assisted reproduction technique access. *Reproductive Biomedicine Online*, 30, 482-492. [IF=3,015]

Pozdní model plodnosti příčiny

• Faktory, připívající k formování pozdního modelu plodnosti

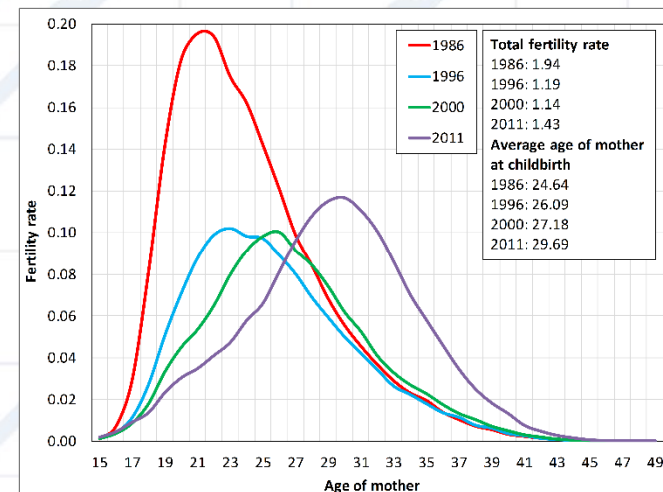
- Rostoucí účast žen na pracovním trhu
- Větší význam přisuzovaný pracovní kariéře
- Potřeba seberealizace
- Rostoucí ekonomická nezávislost žen
- Rostoucí náklady příležitostí („opportunity costs“)
- Nejistota na pracovním trhu
- Rostoucí ekonomická nejistota
- Rostoucí životní náklady a nedostupnost bydlení
- Nedostupnost služeb péče o děti
- Dostupnost účinné antikoncepce
- Nestabilita partnerských svazků

• Vysvětlení:

- Normativní (hodnotové změny)
- Ekonomické (teorie ekonomické nejistoty)

• Makroekonomické příčiny – klíčovým faktorem je zvyšující se účast mužů i žen na vzdělávání

- prodlužující se doba strávená vzděláváním („educational enrolment effect“)
- prodlužující se doba vybudování finanční stability („post-education effect“)

Pozdní model plodnosti příčiny – možnosti ovlivnění

• Faktory, připívající k formování pozdního modelu plodnosti

- Rostoucí účast žen na pracovním trhu
- Větší význam přisuzovaný pracovní kariéře
- Potřeba seberealizace
- Rostoucí ekonomická nezávislost žen
- Rostoucí náklady příležitostí („opportunity costs“)
- Nejistota na pracovním trhu
- Rostoucí ekonomická nejistota
- Rostoucí životní náklady a nedostupnost bydlení
- Nedostupnost služeb péče o děti
- Dostupnost účinné antikoncepce
- Nestabilita partnerských svazků

• Vysvětlení:

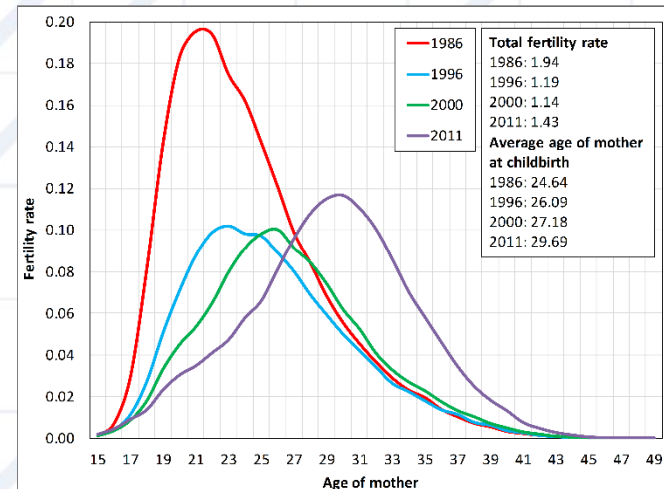
- Normativní (hodnotové změny)
- Ekonomické (teorie ekonomické nejistoty)

• Makroekonomické příčiny – klíčovým faktorem je zvyšující se účast mužů i žen na vzdělávání

- prodlužující se doba strávená vzděláváním („educational enrolment effect“)
- prodlužující se doba vybudování finanční stability („post-education effect“)

Rodinná politika

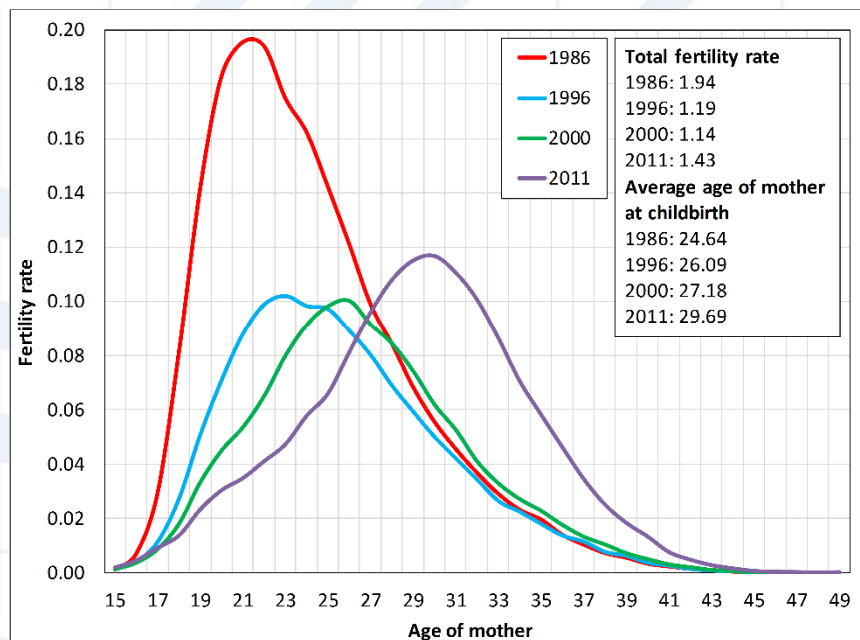
Reforma vzdělávacího systému,...

Pozdní model plodnosti výhody versus rizika

Výhody:

- lepší ekonomické zajištění a vyšší životní standard
- stabilnější rodinné prostředí
- životní zkušenosti

KOCOURKOVÁ, J., KONEČNÁ, H., BURCIN, B., KUČERA, T. 2015. How old is too old? A contribution to the discussion on age limits for ART access. *Reproductive BioMedicine Online*, 30, 482-492. [IF=3,015]

Rizika:

- neplodnost, delší čekací doba do úspěšné koncepce
- zdravotní komplikace pro matku (spontánní potrat,...)
- zdravotní komplikace pro dítě (předčasný porod, nízká porodní váha, riziko vrozené vady,...)

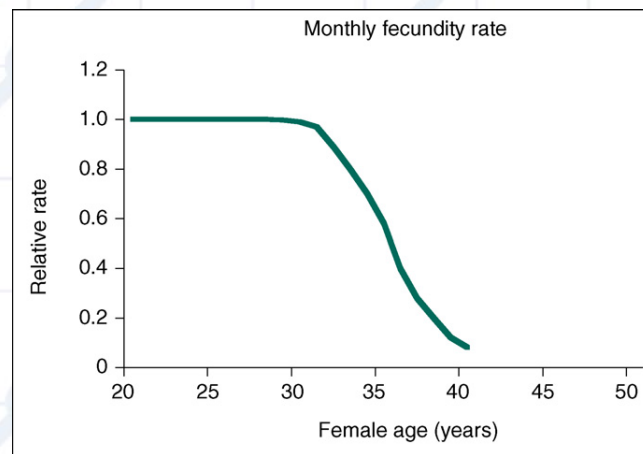

Figure: The decrease in monthly fecundity rate (rate of healthy childbirth) relative to the fecundity rate of women in the 20–30-year age group. **The fall in fecundity is estimated to start at around 31 years (critical age)**, after which the probability of conception falls rapidly.

Zdroj: Broekmans, F.J., Knauff, E.A.H., te Velde, E.R., Macklon, N.S., Fauser, B.C., 2007. **Female reproductive ageing: current knowledge and future trends.** *Trends Endocrinol. Metab.* 18(2), 58–65

Děti by si přály mladší rodiče

Preference dětí týkající se věku svých rodičů v době svého narození (% rozložení)

Source: Czech survey 2011-2012 "Preferred age for parenthood"

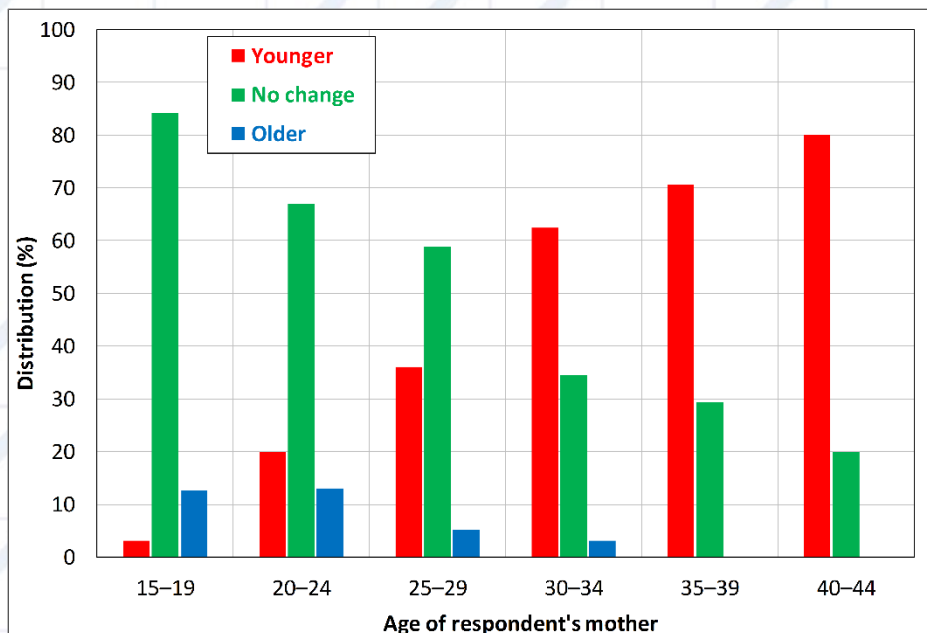

Table 3 Reasons for preferring a younger mother, proportions in % (n = 517).

	Total (n = 517)	Males (n = 198)	Females (n = 319)
Fear of the premature loss of the mother	26.3	24.2	29.1
Psychological aspects	23.2	6.1	27.6
Reduced physical activity	9.1	13.6	11.0
Fear of not having a grandmother for their own children	6.8	4.6	8.5
Financial aspects	2.7	4.0	1.6
Others/no answers	31.9	47.5	22.2

Source: Authors' computations based on survey 2011/2012 'Preferred age for parenthood'.

Table 4 Reasons for preferring a younger father, proportions (%) (n = 557).

	Total (n = 557)	Males (n = 207)	Females (n = 350)
Fear of the premature loss of the father	23.5	23.7	23.4
Psychological aspects	18.3	14.0	20.9
Reduced physical activity	11.3	9.2	12.6
Fear of not having a grandfather for their own children	5.6	3.4	6.9
Financial aspects	3.6	4.3	3.1
Others/no answers	37.7	45.4	33.1

Authors' computations based on survey 2011-2012 'Preferred age for parenthood'.

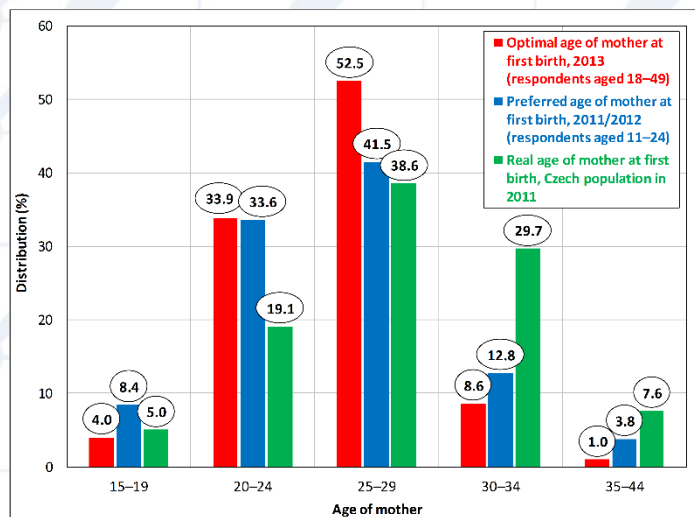
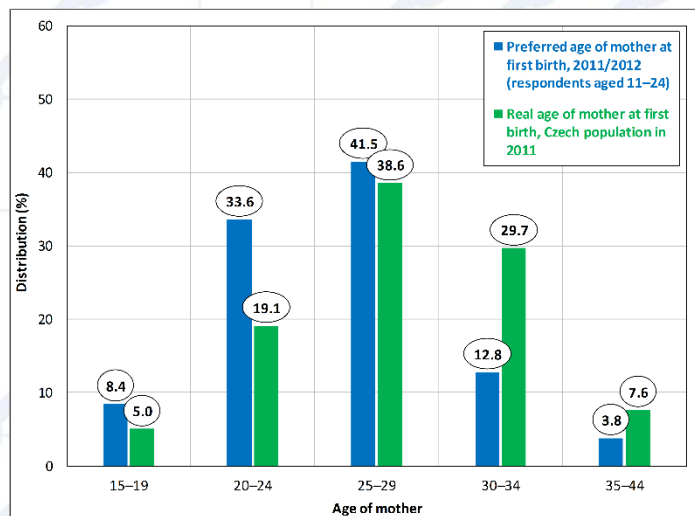
Názory dětí (11–25 let) na věk svých rodičů (Šetření ČR 2011/2012)

- 89 % dětí by si přálo, aby **věk matky** v době jejich narození byl **méně než 30 let**
- 94 % dětí by si přálo, aby **věk otce** v době jejich narození byl **méně než 35 let**

KOCOURKOVÁ J., KONEČNÁ H., BURCIN B., KUČERA T. 2015. How old is too old? A contribution to the discussion on age limits for ART access. *Reproductive BioMedicine Online*, 30, 482-492. [IF=3,015]

Optimální věk z pohledu dětí a rodičů

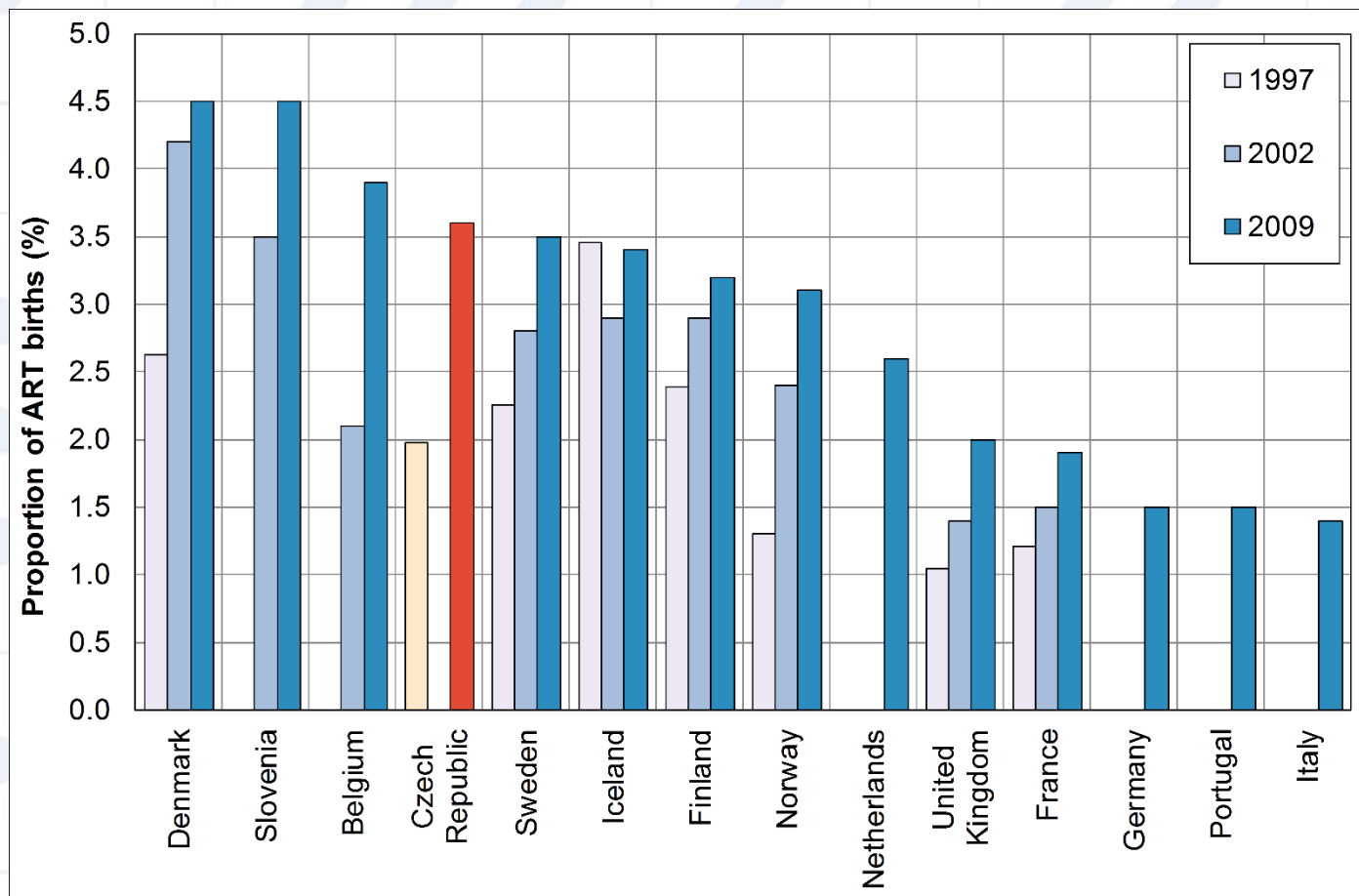
je nižší než skutečný a blíží se optimálnímu biologickému věku

Spokojenost s načasováním narození svého prvního dítěte Binary logistic regression, Czech survey 2013

	respondents aged 30-59 (N=1502)		
	OR	95%CI	p-value
Gender:			
Male	1.07	0.74-1.28	0.79
Female	1.00		
Education:			
Low	0.62	0.49-0.78	0.22
Middle	0.77	0.64-1.10	0.45
Higher	1.00		
Age of respondent:			
30-39	0.54	0.48-0.76	<0.05
40-49	0.97	0.88-1,15	0.90
50-59	1.00		
Age at first birth:			
15-24	2.07	1.5-3.42	
25-34	4.90	3.12-6.48	<0.01
35-44	1.00		
Desired number of children:			
One	0.59	0.41-0.63	0.18
Two	0.67	0.53-0.93	0.26
Three and more	1.00		

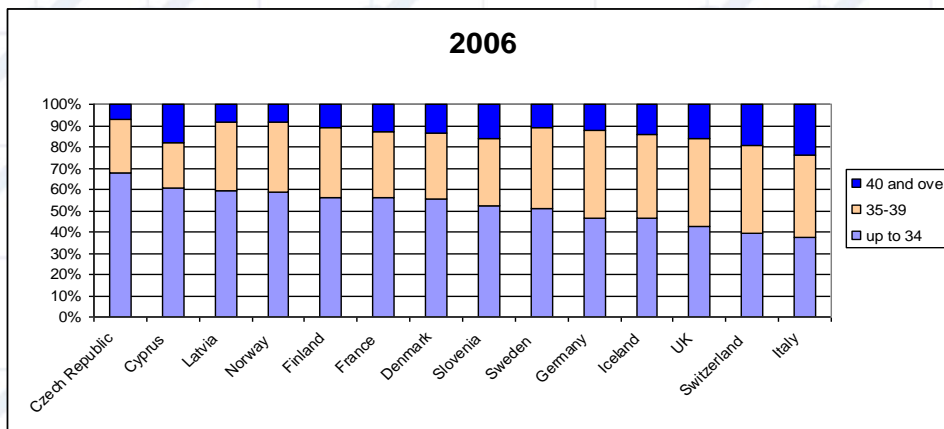
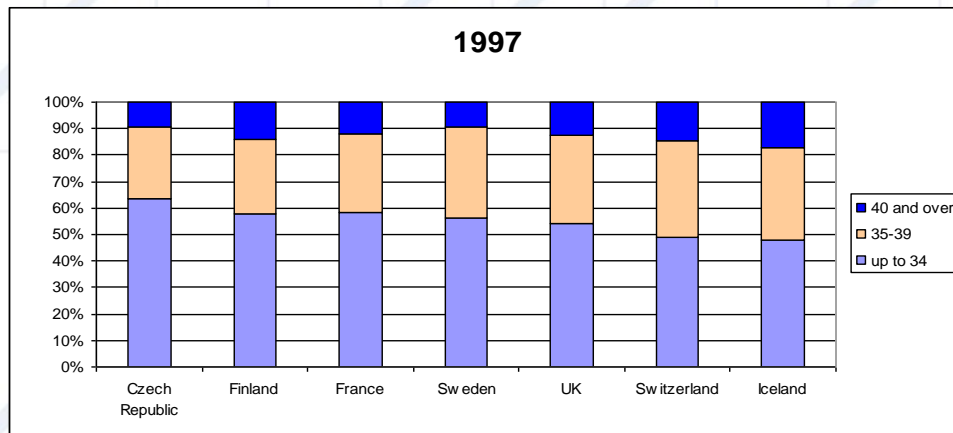
Vývoj podílu dětí narozených po asistované reprodukci (IVF)

KOCOURKOVÁ, J., BURCIN, B. and KUČERA, T. 2014: Demographic relevancy of increased use of assisted reproduction in European countries. *Reproductive Health*, 11, 37. [IF=1,616]

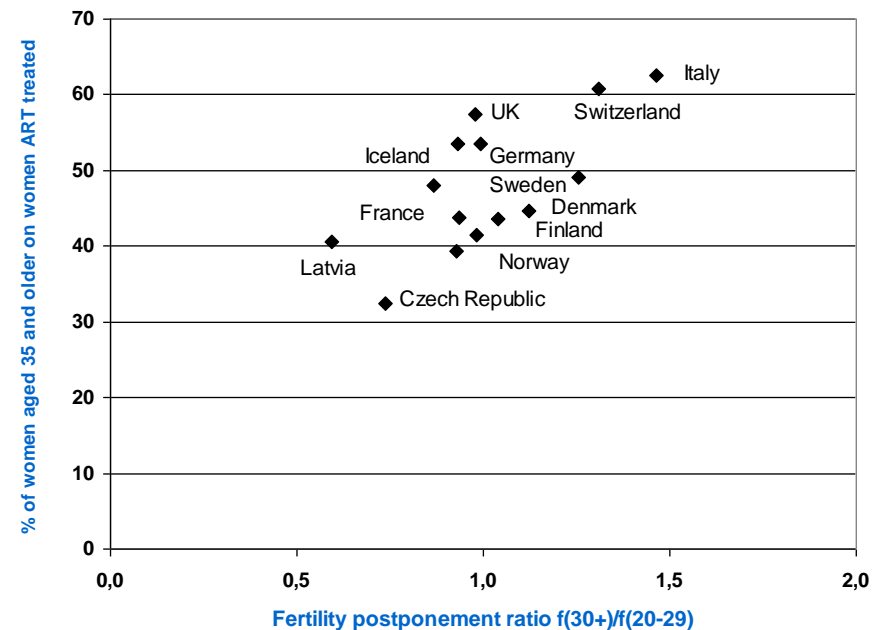
Úroveň odkladu plodnosti a využívání asistované reprodukce ve vyšším věku žen

Věková struktura žen, které využily IVF, 1997 a 2006

Kocourková J. Demographic causes and implications of increased use of ART: Czech Republic in the European context, EPC, September 1-4, 2010, Vienna

Rozložení států podle úrovně odkladu plodnosti a podílu žen věku 35 let a starších, které v roce 2009 využily IVF

KOCOURKOVÁ, J., BURČIN, B. and KUČERA, T. 2014: Demographic relevancy of increased use of assisted reproduction in European countries. *Reproductive Health*, 11, 37. [IF=1,616]

Shrnutí

Nový reprodukční režim v Česku

- Formování od počátku 90. let, zpožděný, ale **rychlý nástup**
- Pokles úhrnné plodnosti pod úroveň prosté reprodukce
  - 1995–2005 **velmi nízká plodnost** (< 1,3 dětí na 1 ženu)
    - Vliv odkladu plodnosti do vyššího věku
  - 2006–2013 **nízká plodnost** (< 1,5 dětí na 1 ženu)
    - Nedostatečná rekuperace plodnosti druhého pořadí
- Posun rození dětí do vyššího věku matek (přechod od časného k **pozdnímu modelu plodnosti**)
  - Zvýšení průměrného věku matek při narození prvního dítěte
    - Nárůst z **22,5** let v roce 1990 na **28 let** v roce 2013
  - Účinnější plánované rodičovství
    - Zvýšení prevalence moderní antikoncepce
      - z **18 %** v roce 1990 na **55 %** v roce 2008
    - Pokles úhrnné umělé potratovosti
      - z **1,6** interrupcí v roce 1988 na **0,3** interrupce na 1 ženu v roce 2013
  - Rostoucí využívání ART (**3,5 %** dětí narozených po ART v roce 2009)

Postavení Česka v evropském kontextu

- Ve všech zmíněných charakteristikách reprodukčního režimu se **blížíme západoevropským zemím**
  - Pozdní model plodnosti
  - Vysoká úroveň užívání moderní antikoncepce
  - Nízká umělá potratovost
  - Aplikace nových metod ART
- ... **až na nízkou plodnost**, kterou jsme na úrovni zemí východoevropských

4. Výzvy rodinné politiky

Podmínky realizace reprodukčních plánů v Česku a ve Francii se liší

Francie

1. Zájem o podmínky rodin stále součástí politické agendy
2. Dlouhá tradice pronatalitní politiky
3. Průběžné změny v opatřeních, které rychle a flexibilně reagují na nové podmínky a potřeby rodin s dětmi
4. Zajištění možnosti volby díky rozvíjení systému rodičovské dovolené a služeb péče o děti

Česko

1. Neexistence systematického a kontinuálního rozvoje komplexní podpory rodin s dětmi
2. Chybí politický konsensus – politická shoda na orientaci rodinné politiky
3. Nepochopení významu rodinné politiky – orientace na rodiny s nízkými příjmy
4. Obtížné skloubení práce a rodiny (nedostatek služeb péče o děti)

Moderní rodinná politika

podpora reprodukční funkce rodin = dosažení reprodukčních plánů

Principy

- 1) Respektuje trendy ve vývoji společnosti**
  - rostoucí vzdělanost žen a rostoucí potřeba uplatnění v zaměstnání
  - posilování genderové rovnosti
  - diferenciací životních stylů
- 2) Přispívá ke stabilizaci podmínek při zakládání rodin**
- 3) Zohledňuje změny i odlišnosti v potřebách rodin – umožňuje volbu**
- 4) Pokud má splnit svůj cíl, nemůže suplovat sociální politiku**

Hlavní okruhy

- 1) Finanční podpora**
  - kompenzace nákladů spojených s péčí o děti (rodinné přídatky, daňové úlevy)
  - oceňování výkonů rodiny (rodičovský příspěvek, příspěvek na péči o dítě)
- 2) Slučitelnost rodiny a zaměstnání**
  - rodičovská, mateřská a otcovská dovolená
  - zařízení péče o děti
  - podpora zapojování mužů do péče o děti
  - flexibilní formy práce, zkrácené pracovní úvazky
- 3) Podpora svobodné volby reprodukce**
  - dostupnost asistované reprodukce
  - dostupnost antikoncepce

Výhledy

- **Výzkumná činnost**

- Projekt GAČR (2015–2017): **Rizika odkladu rodičovství: Nová role rodinné politiky?**
  - Analýza trendů plodnosti a jejich podmíněností
  - Odhad prahové hodnoty posunu věku rodičovství
  - Posouzení „společenských“ nákladů a rizik spojených s odkladem plodnosti
  - Panelové šetření – zaměřené na determinanty realizace reprodukčních záměrů
  - Diferenciace plodnosti podle vzdělání
- Mezinárodní projekt v rámci spolupráce **International Network on Leave Policies & Research** „*Parental leave and beyond: recent developments, current issues, future directions*“
- Institucionální spolupráce s Populačním fondem OSN (UNFPA): **Population policies in low-fertility contexts**: Strengthened national policies and international development agendas through integration of evidence-based policies for policymakers

- **Pedagogická činnost**

- Výuka v kurzech: Populační vývoj ČR, Demografická analýza III, Populační teorie, Populační politika
- Vedení doktorských prací a výuka v doktorském studiu

- **Expertní činnost**

- Členka odborné komise pro rodinnou politiku na MPSV
- Členka International Network on Leave Policies & Research – <http://www.leavenetwork.org>

Poděkování

- **Mým učitelům a kolegům na pracovišti**

- Zdeňku Pavlíkovi
- Jitce Rychtaříkové
- Milanu Kučerovi
- Ludmile Fialové

- **Současným spolupracovníkům**

- Borisi Burcinovi
- Tomáši Kučerovi
- Lud'ku Šídlovi
- Anně Šťastné
- Tereze Pachlové (PGS)
- Heleně Polesné (PGS)

- **Ostatním kolegům**

- Ladislavu Rabušicovi
- Lence Šulové
- Jitce Langhamrové
- Tomáši Faitovi

- **Zahraničním kolegům**

- Heinu Moorsovi
- Rosele Palombě
- Gijisu Beetsovi
- Robertu Cliquetovi
- Fredu Devenovi
- Peteru Moosovi
- Charlottě Höhn
- Ireně E. Kotowske